

Найда І.В.,

здобувач кафедри соціальної і гуманітарної політики НАДУ

Організаційний механізм забезпечення державної політики зайнятості молодих спеціалістів

Розкрито сучасний стан працевлаштування молодих спеціалістів в Україні через діяльність державних установ, а саме молодіжного центру праці, Державної служби зайнятості та відділів з працевлаштування студентів у навчальних закладах.

Для удосконалення державного управління у сфері працевлаштування населення, у тому числі молодих спеціалістів, розглянуто суперечності законодавчо-правового, економічного, організаційного та соціального характеру в діяльності органів державної влади щодо політики зайнятості молодих спеціалістів.

Ключові слова: державна служба зайнятості, зайнятість, молодіжні центри праці, молоді спеціалісти, працевлаштування, послуги.

Naida I.V. Organizational mechanism providing state employment policy young professionals

Reveals the current state of employment of young specialists in Ukraine through the activities derzhaavnyyh institutions such as the Youth Labor Center, the State Employment Service departments and employment of students in schools.

In order to improve governance in the employment of the population including young professionals considered contradictions legislative and legal, economic, organizational and social nature of the activities of government policy employability of young professionals.

Key words: public service employment, employment, youth centers work with young people, employment services.

Найда І.В. Организационный механизм обеспечения государственной политики занятости молодых специалистов

Раскрыто современное состояние трудоустройства молодых специалистов в Украине на примере деятельности государственных учреждений, а именно молодежного центра труда, Государственной службы занятости и отделов по трудоустройству студентов в учебных заведениях.

Для усовершенствования государственного управления в сфере трудоустройства населения, в том числе молодых специалистов, рассмотрены противоречия законодательно-правового, экономического, организационного и социального характера в деятельности органов государственной власти относительно политики занятости молодых специалистов.

Ключевые слова: государственная служба занятости, занятость, молодежные центры труда, молодые специалисты, трудоустройство, услуги.

Постановка проблеми. У сучасних політичних умовах існує надзвичайно актуальна проблема зайнятості населення, в тому числі однієї з найбільш уразливих категорій населення, а саме молодих спеціалістів.

На ринку праці функціонують установи та організації різних форм власності та господарювання, які надають послуги у сфері працевлаштування молодих спеціалістів: центри зайнятості Державної служби зайнятості, молодіжні агентства та недержавні центри зайнятості, кадрові та рекрутингові агентства, відділи з працевлаштування студентів у навчальних закладах, різноманітні громадські організації, молодіжні центри праці тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливе значення для нашого дослідження мають праці фахівців з державного управління, зокрема: В.Князева, П.Кухарчук, В.Лугового, В.Майбороди, П.Надолішнього, Н.Нижник, Я.Радиша, О.Петроє, В.Троня, В.Тертички, В.Скуратівського, І.Надольного, В.Трошинського, у

яких висвітлено основні теоретико-методологічні засади досліджень механізмів розв'язання проблем працевлаштування молодих спеціалістів.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Віддаючи належне досягненням науковців щодо опрацювання проблем забезпечення зайнятості молодих спеціалістів, зазначимо, що досліджень з позицій державно-управлінської науки є надзвичайно мало.

Тож завданнями статті є: проаналізувати стан науково-теоретичних і методологічних напрацювань вітчизняної та зарубіжної науки стосовно механізмів державного регулювання зайнятості молодих спеціалістів.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж досліджувати проблему державної політики в галузі зайнятості молодих спеціалістів в Україні, необхідно дати наукове тлумачення основних категорій, що складають понятійний апарат цього важливого наукового напрямку: зайнятість, Державна служба зайнятості, молодіжні центри праці, тощо.

М.Махсма під зайнятістю як економічною категорією розуміє сукупність соціально-економічних відносин у суспільстві, які забезпечують можливості прикладання праці в різних сферах господарської діяльності й виконують функції, пов'язані з відтворенням робочої сили на всіх рівнях організації суспільної праці та виробництва [1, с. 37].

Правовий зміст зайнятості полягає в тому, що праця є природним правом людини, і це право гарантується громадянину України державою.

Відповідно до Енциклопедичного словника з державного управління зайнятість населення – суспільні відносини, передусім економічні та правові, щодо включення працівника в певну кооперацію праці на певному робочому місці. Для того щоб вважатися зайнятою, людині досить мати зв'язок з якимось робочим місцем, бути членом якогось виробничого колективу, працювати в порядку індивідуальної трудової діяльності, у приватному секторі тощо. Статус зайнятого не залежить від того, трудиться людина в даний момент, займається спортом чи відпочиває. При визначенні ефективності зайнятості населення має враховуватися, наприклад, ступінь соціальної напруги в суспільстві, що залежить від таких обставин, як рівень прихованого і явного безробіття, розміри й організація оплати праці, порядок соціального забезпечення у разі втрати місця роботи або працездатності та ін. Включення їх у систему оцінок робить проблематичною кількісну оцінку ефективності зайнятості населення. Головні цілі політики зайнятості населення пов'язані з проблемами використання праці, зростанням її продуктивності. Важливим напрямом політики у сфері зайнятості населення на сучасному етапі має бути рішення скорочення прихованого безробіття. Контроль рівня безробіття та його мінімізація мають забезпечуватися за рахунок збереження та приросту робочих місць, у тому числі у сфері малого і середнього підприємництва [2, с. 243–244].

Відповідно до Закону України “Про зайнятість населення” зайнятість – не заборонена законодавством діяльність осіб, пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно [3].

Державна служба зайнятості України прийшла на зміну системі бюро з працевлаштування. Її діяльність регламентується Законом України “Про зайнятість населення”, прийнятим Верховною Радою України в 2013 р. з наступними змінами і доповненнями [3]. Крім зазначеного Закону, служба зайнятості України у своїй діяльності керується нормативними актами Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, Міністерства соціальної політики України, указами Президента України.

Молодіжні центри праці – організації, діяльність яких спрямована безпосередньо на розв’язання проблем зайнятості та інтеграції молодих спеціалістів у ринок праці.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Типового положення про молодіжний центр праці” від 24 січня 2001 р. № 40 метою діяльності центрів є вирішення питань працевлаштування молоді, забезпечення її зайнятості у вільний від навчання час, сприяння розвитку молодіжних ініціатив у трудовій сфері, перепідготовка та підвищення кваліфікації молоді. Центр у своїй діяльності взаємодіє з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, установами, закладами освіти, охорони здоров’я, соціального захисту, культури, органами внутрішніх справ, Державної служби зайнятості, підприємствами, організаціями та об’єднаннями громадян [4].

Для більш ширшого розуміння проблеми зайнятості молодих спеціалістів необхідним є дослідження їхньої поведінки під час пошуку роботи, орієнтації та сподівань щодо майбутньої зайнятості. Серед усіх закладів такого профілю найбільшим попитом серед молодих спеціалістів користуються центри Державної служби зайнятості України. Це пов’язано з тривалою її діяльністю на ринку праці, розгалуженою мережею регіональних представництв на території держави, охопленням послугами значної частини населення, доступністю інформації, масованою рекламою в засобах масової інформації.

Обираючи способи працевлаштування, молоді спеціалісти звертаються за допомогою не лише до засобів масової інформації, а й до найближчого оточення (батьки, родичі, друзі, знайомі), а також до різноманітних установ і організацій, які надають послуги та допомогу в їх працевлаштуванні. Фахівці центрів зайнятості підтверджують, що спершу молоді спеціалісти шукають роботу за допомогою друзів і знайомих, за відсутності результату – через засоби масової інформації і лише в останню чергу звертаються до послуг місцевих центрів зайнятості. Стаючи на облік, молоді спеціалісти час від часу отримують пропозиції щодо працевлаштування, але через відсутність досвіду роботи є недостатньо конкурентоспроможними на ринку праці, тому робота, яка пропонується, зазвичай є малооплачуваною та низькокваліфікованою.

Невисокий рівень обізнаності молодих спеціалістів про діяльність відділів з працевлаштування студентів у навчальних закладах як потенційних помічників у працевлаштуванні є свідченням їх неналежної роботи у сфері працевлаштування студентської молоді і випускників, а тому певної недовіри до можливостей цих структур. Труднощі працевлаштування випускників навчальних закладів (особливо ВНЗ I–IV рівнів акредитації) перетворилися в одну з найболючіших соціальних проблем. Існують різні думки щодо необхідності навчальним закладам опікуватися проблемами працевлаштування своїх випускників. На думку деяких фахівців, які займаються проблемами молодіжного працевлаштування, навчальним закладом має виконуватися єдина обов’язкова умова – навчання та виховання, а проблеми подальшого працевлаштування не є компетенцією закладу освіти. Студенту під час навчання дається певний обсяг знань та умінь, за якість яких навчальний заклад несе відповідальність, а можливість розпорядитися ними та знайти роботу – особиста справа випускника. Однак мають рацію ті, хто вважає, що працевлаштування випускника – візитна картка ВНЗ, і його рейтинг має встановлюватися за кількістю працевлаштованих студентів та випускників.

На нашу думку, такий підхід є надзвичайно актуальним за умов існування значних перешкод у працевлаштуванні студентів та випускників, більше того – роль

навчального закладу в процесі працевлаштування фахівців не тільки повинна, а й реально може бути більш дієвою.

Як приклад варто навести досвід Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна, де впродовж багатьох років діє система “Випускник”, яка змушує замислитися над вирішенням таких завдань, як підвищення якості освіти та сприяння працевлаштуванню молодих спеціалістів [5].

З огляду на важливість та масштабність проблематики зайнятості молодих спеціалістів, вважаємо за необхідне зосередити увагу на взаємодії органів виконавчої влади, служб зайнятості, кадрових агенцій та молодіжних служб зайнятості, які повинні проводити роботу за такими основними напрямками: створити єдину систему щодо збирання інформації про випускників навчальних закладів, відповідно до якої буде проводитися моніторинг працевлаштування та професійної кар’єри молодих спеціалістів; сприяти ознайомленню студентів старших курсів із технологією пошуку роботи; організувати широкомасштабні рекламні кампанії, ярмарки вакансій, зустрічі з потенційними роботодавцями.

Проведений соціологічний аналіз обізнаності молодих спеціалістів щодо організацій, які надають послуги з працевлаштування залежно від місця проживання, показав, що міська молодь більш обізнана порівняно із сільською.

Активність молодих спеціалістів на ринку праці, які звертаються за допомогою до установ, що надають послуги, корелюється також з їх освітнім рівнем – чим він вищий, тим частіше молоді спеціалісти використовують у пошуку роботи допомогу державних та недержавних закладів. До центрів зайнятості частіше доводиться звертатися молоді із середньою освітою, а до молодіжних центрів зайнятості – з базовою та повною вищою. Виходячи з цього можна зробити висновок, що це є свідченням свідомого вибору молодих спеціалістів активної позиції на ринку праці в процесі пошуків роботи. До центру зайнятості звертаються, як правило, безробітні молоді спеціалісти, насамперед з метою отримання офіційного статусу та матеріальної допомоги, а вже потім – для перенавчання та отримання інформації про наявні вакансії. Натомість у молодіжні центри праці молоді спеціалісти звертаються з метою сприяння безпосередньому працевлаштуванню чи отриманню корисної інформації про специфічний молодіжний сегмент ринку праці. Установами та організаціями (особливо державними), які працюють на ринку праці у сфері працевлаштування, надається значна кількість послуг, основними серед яких є інформаційна підтримка, професійне навчання (підготовка та перепідготовка), профорієнтаційні послуги, працевлаштування за допомогою різних джерел та механізмів тощо.

Більшість молодих спеціалістів різних статево-вікових груп, освітньо-кваліфікаційного рівня тією чи іншою мірою володіє інформацією про діяльність таких установ та спектр послуг, що ними надається. Однак рівень використання послуг та оцінка їх необхідності й актуальності для молодих спеціалістів за нинішніх умов відрізняються. Так, за показниками зайнятості працюючій молоді частіше, ніж непрацюючій та студентам, доводилося користуватися такими послугами центрів зайнятості та молодіжних центрів праці, як працевлаштування на місця для соціально незахищених категорій, та завдяки наданню дотацій роботодавцям, участі у ярмарках вакансій, організації стажувань на робочих місцях.

Отже, переважна більшість молоді, яка шукає роботу, як правило, знає про існування організацій та установ, що надають послуги з працевлаштування. Це стосується більшою мірою центрів зайнятості, які працюють на ринку праці вже довгий час і охоплюють послугами значну кількість населення різних статево-вікових груп.

Про молодіжні центри праці – установи, створені для допомоги у працевлаштуванні саме молодіжного сегмента населення, молодь знає менше, ніж про державні центри зайнятості. Це пояснюється відносно недовгим терміном діяльності цих установ на ринку праці. Більш тісна співпраця Державних центрів зайнятості із молодіжними центрами праці потребує масивнішої рекламної кампанії щодо їх діяльності.

Поширеною є також практика, коли до державних установ з працевлаштування молоді спеціалісти звертаються лише тоді, коли решта способів знайти роботу не дала бажаних результатів. Це зумовлено, насамперед, скептичним ставленням до державних установ, поширенням стереотипів.

Тому є фактично загально визнаним, що зайнятість молодих спеціалістів в Україні є каменем спотикання і наріжною проблемою сьогодення.

Молодь становить більше половини незайнятих осіб, які направляються центрами зайнятості та молодіжними центрами праці на проходження професійного навчання та перепідготовку. Це пояснюється, з одного боку, відсутністю достатньої кваліфікації в молодих людей, а з другого – їх готовністю і здатністю оволодіти новими, конкурентоспроможними спеціальностями. Цілком імовірно, що певна частина молоді звертається до таких установ з метою безкоштовно пройти курс навчання, а не в пошуках роботи.

Слід також зауважити, що молодь недостатньо активно користується профорієнтаційними послугами, які надаються Державною службою зайнятості.

Висновки дослідження. З вищевикладеного можна зробити висновок, що діяльність державних установ, які надають послуги з працевлаштування (центрів зайнятості Державної служби зайнятості та молодіжних центрів праці), безперечно, сприяє забезпеченню зайнятості молоді.

До основних механізмів державного регулювання працевлаштування молодих спеціалістів можна віднести правовий, організаційний, економічний, психологічний, інформаційний механізми, кожен з яких має лише йому притаманні особливості.

Огляд наукової літератури та нормативно-правової бази з проведеного нами дослідження засвідчує існування такої проблеми, як працевлаштування молодих спеціалістів в Україні.

Перспективи подальших досліджень, на нашу думку, полягають в аналізі механізмів впливу на процеси зайнятості та працевлаштування молодих спеціалістів, що постали на сучасному етапі розвитку України.

Список використаних джерел

1. *Махсма М. Б.* Економіка праці та соціально-трудова відносина : навч. посіб. / М. Б. Махсма. – К. : Атіка, 2005. – С. 4–5, 37–39.
2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
3. Про зайнятість населення : Закон України // Відом. Верхов. Ради України. – 2013. – № 24. – Ст. 243.
4. Про затвердження Типового положення про молодіжний центр праці [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 січ. 2001 р. № 40. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
5. Система “Випускник” у Харківському національному університеті ім. В. Н. Каразіна: концепція, методика, технологія діяльності / В. С. Бакіров, О. І. Навроцький, В. М. Ніколаєвський та ін. ; за ред. В. С. Бакірова, В. Л. Арбеніної. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2004. – 56 с.